

SKOLDEMOKRATINS HISTORIA ur Göte Rudvalls artikel **Inflytandet genom tiderna**,

publicerad i *KRUT* (*Kritisk Utbildningstidskrift*) 2003 nr 3

. . . De 50 år som följde efter andra världskriget hade varit fyllda av strävanden att ge eleverna mer inflytande över skolarbetet och större möjligheter att ta ansvar för sina egna studier. En fortlöpande demokratisering av samhälls- och yrkeslivet hade skapat ett tryck på skolan att också förändras, så att alla som verkar där får ta ett gemensamt ansvar för verksamheten. Resultaten har dock inte på långa vägar motsvarat visionerna och förväntningarna. Retoriken i uttalandena om elev- och föräldrainflytande har varit likartad i olika statliga kommittéer ända sedan krigsslutet, och varje ny läroplan har fört in nya element i det som kommit att kallas för skoldemokrati. . . .

Slutet av andra världskriget innebar början på en ny tidsålder med mycket större tilltro till utbildningens betydelse för framgång i livet och tro på möjligheterna att genom utformningen av skolan bidra till en demokratisk samhällsutveckling.

Under kriget hade det tillsatts en statlig skolutredning som i sitt betänkande (*SOU 1946:31*) gjorde en grundlig genomgång av skolans inre arbete och hade flera förslag på hur skolarbetet skulle göras mer demokratiskt. Bl a föreslogs *klassmöten* med efterföljande samtal mellan lärare och föräldrar om undervisningen och elevens situation – ännu utan eleven.

1946 års skolkommision, som föreslog införande av 9- årig skolplikt i en enhetsskola som skulle ersätta både folkskola och realskola, hade också flera förslag på hur skolarbetet skulle ändras i mer demokratisk riktning. Den föreslog också en obligatorisk "*klassens timme*", då elever skulle få ansvar för att diskutera gemensamma angelägenheter (senare utvecklat till *klassråd*). I de högsta årskurserna skulle då också kunna hållas *elevråd*, något som redan börjat dyka upp i läroverk och realskolor. Skolkommisionen diskuterade också hur man skulle nå föräldrar som inte visade så stort intresse för sin barns skolgång. Under försöksverksamheten med enhetsskola under 1950-talet växte sedan föräldrarnas intresse för att komma på föräldramöten, bl a för att få veta hur de skulle välja ämne, kurser och linjer för sina barn. Det hade nämligen blivit ett stort antal valmöjligheter på högstadiet, som inte funnits i de gamla skolformerna. . . .

1945 bildades *Målsmännens Riksförbund*, som senare ändrade namn till *Riksförbundet Hem och Skola*

1952 bildades *Sveriges Elevers Centralorganisation (SECO)*. Båda dessa organisationer möttes redan från starten av respekt från myndigheter och offentlighet och fick plats i statliga skolutredningar. Det stöd som den centrala ledningen för föräldra- och elevrörelsen gav bidrog till att dessa genomgripande skolreformer, som beslutats i huvudsaklig partipolitisk enighet, kunde genomföras utan så mycket motstånd ute på fältet. Avskaffande av realskolan och flickskolan kändes smärtsamt för många föräldrar, som hade barn i dessa skolor. Även reformeringen av det gymnasiala stadiet med sammanförande av det gamla gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan till en gemensam gymnasieskola under 1960-talet underlättades av stödet från föräldra- och elevrörelserna. . . .

SECO hade redan från början stor framgång i sin kontakt med skolmyndigheterna. Man fick gehör för sitt krav att föräldrade ordningsregler som förbud mot att vara ute sent om kvällen

och att besöka restauranger utan målsmans sällskap skulle bort, liksom att kristen morgonbön skulle ersättas med s k morgonsamlingar. . . .

Under den stora lärarstrejken och lockouten 1966 var det SECO som tog ansvaret för elevernas självstudier. Detta stärkte elevernas självförtroende. Man genomdrev under de närmaste åren en kampanj för internationalisering av undervisningen, Operation Dagsverke till stöd för skolor i utvecklingsländer, och en kampanj mot läroböckernas indoktrinering i det bestående samhällets värderingar. Man ville se en mer rättvis spegling av motsättningarna i samhället, av orättvisor av olika slag. Det väckte mycket kritik, och SECO anklagades för att stå för marxistisk indoktrinering. Under den elevriksdag som hölls 1970 kollapsade SECO för flera år framåt, hämtade sig så småningom och fick en tid en mer borgerlig inriktning. Så bildades *Elevförbundet*, som sågs som mer vänstersinnat. 1982 slogs de två förbunden samman till *Elevorganisationen*. . . .

En bit in på 1970-talet förändrades åter tidsandan. Vänstervågen från slutet av 1960-talet ersattes av något som kan kallas ”eftertankens kranka blekhet”. Det hade visat sig svårare än man föreställt sig att förändra samhället i radikalt demokratiserande och jämlikhetspräglad riktning. De första åren av 70-talet såg ett stort antal debattböcker om skolan och dess samband med samhällets utveckling dagens ljus. Det var också vid denna tid som de krafter organiserade sig som mot slutet av årtiondet grundade tidskriften KRUT. . . .

Den s k kunskapsrörelsen kämpade mot vad man kallade ”flum”, när skolorna arbetade med ämnesövergripande projekt och grupparbeten. *Föreningen för kunskap i skolan* bildades i slutet av 1970-talet och kämpade bl a för bibehållen katederpedagogik. Denna opinionsbildning motverkade strävandena att direkt involvera eleverna i undervisningsplanering utifrån sin egen problemupplevelse och förståelse av omvärlden. . . . Detta påtalades av Elevorganisationen, som bl a i en skrift *Skolan lever* gick i närkamp med kunskapsrörelsens syn på vad som kännetecknade en god skola. Lgr 80:s progressiva kunskapssyn kom alltså att få föga genomslag i den praktiska skolverkligheten

-----

Efterord 2016 från denna hemsida: Att lärarna saknade utbildning för att arbeta utifrån denna nya kunskapssyn var tydligt och ofta förödande. Skolmyndigheterna hade glömt att börja med lärarutbildningen.

1986 bildades som motvikt föreningen *DAKS*, i syfte att dels skapa en mer fullständig debatt, dels utveckla och utbilda i de nya arbetssätten – som man ansåg skulle gå väl att förena med kunskapskravet. Bokstäverna i namnet stod för Delaktighet, Ansvar, Kunskap, Solidaritet. De två första begreppen sågs som grunden för det tredje.

Läs mer om debatten i Göte Rudvalls bifogade artikel(2016) [Föreningen DAKS](#)